

אדם הראשון כמושל בכפה

אדם פי יקריב מקם

שֶׁהַכֹּל הָיָה שְׁלוֹ, אִף אַתֶּם לֹא תִקְרִיבוּ מִן הַגִּזְל (א. ב. ובפירוש אדם – למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל (רש"י)

כלי יקר – עזו והדר

לְבַדּוֹ וְגַרְם נְפִילָה לְכֹל יִשְׂרָאֵל (יהושע פ"ק יז), וְיוֹתֵר שִׁיבָה נְגִיחָה בְּבְרִיּוֹת וְעוֹשָׂה בְּהֶם רָשָׁם מִמָּה שֶׁיַּעֲשֶׂה כִּלְפֵי מַעֲלָה, כִּי אִם "רְבוּ פִשְׁעֵי מַה יַּעֲשֶׂה לֹא" יתְבַרַךְ (ע"פ איוב לה ו), אֲבָל אָדָם הֲרֵאשׁוֹן שֶׁהָיָה יְחִידִי "וְאָדָם" אַחַר "אִין" לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ נֶזֶק, עַל כֵּן הֲצַרְךָ לְהִבְיֵא בַעֲלַת קֶרֶן אַחַת אִף עַל פִּי שְׂאִין נְגִיחָה שִׁיבָה כִּלְפֵי מַעֲלָה:

וּלְפִי שֶׁכֵּל הַגְּדוֹל מִחִבְרָה, בְּיוֹתֵר נְגִיחָתוֹ עוֹשֶׂה רָשָׁם וְקוֹשָׁה לְמִצַּא תְּרוּפָה לְמַכְתּוֹ "כִּי רַבָּה הָיָא", עַל כֵּן בָּאוּ חֲלוּקִים אֵלָיו בְּמִקְרִיבֵי קֶרֶן. כִּי הַכֹּהֵן הַמְּשֻׁחַ וְהַסֵּהֲדָרִין נְגִיחָתָם עוֹשֶׂה רוּשָׁם גְּדוֹל הֵן בְּאֲמוֹנוֹת אֲלֹהִיּוֹת הֵן בּוֹלְתָם, עַל כֵּן קֶרֶבָנָם פֶּר שֶׁנְּגִיחָתוֹ גְּדוֹלָה וּמִסְכַּנְתָּ יוֹתֵר מִן נְגִיחַת כֶּשֶׁב אֵו:

אֲבָל שְׂאָר יְחִיד אִין נְגִיחָתוֹ כֹּל כֶּרֶךְ גְּדוֹלָה, עַל כֵּן קֶרֶבָנּוֹ כֶּכֶשׁ אֵו עֵו אוֹ אֵיל, וְדוֹקָא "בְּעֵשִׂיר" אֲשֶׁר יַעֲנֶה עֵזוֹת" (משלי יח כג), וְסוּמָךְ עַל "כִּי כְבִיר מִצָּאָה יָדוּ וְכִי רַב חֵילוֹ" (ע"פ איוב לא כח), "מִנְגַּח צְפוּנָה וְנִגְבָּה לֹא יִשׁוּב מִפְּנֵי כֹל" (ע"פ דניאל ח ה, משלי ל ז), אֲבָל הַעֲנִי "כִּי אֲזַלְתָּ יָד כַּחַ עַל כֵּן אִין נְגִיחָתוֹ כֹּל כֶּרֶךְ גְּדוֹלָה, וְדוּמָה לְעוֹף הַמִּכָּה בְּכַנְפֵי לְזִמִּין וְלִשְׂמַאל עַל דֶּרֶךְ "שְׂמַאֲבַר" שֶׁם אֲבַר לְעוֹף וְלִקְפֵץ וְלִמְרֹד בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַל כֵּן קֶרֶבָנּוֹ תוֹרִים וְכַנֵּי יוֹנָה, כִּי הוּא בַעֲצָמוֹ מִן הַנְּרַדְפִים כְּמוֹ הַתוֹרִים וְאִף עַל פִּי כֵן הוּא מִכָּה בּוֹלְתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (להלן לו ב) "וְרַדְף אֲתָם קוֹל עֲלָה נְדִיף", כִּי הַעֲלָה עֲצָמוֹ נְדִיף מִן הַרוּחַ הַמִּכָּה בּוֹ וְאִף עַל פִּי כֵן הוּא רוֹדְף וּמִכָּה בּוֹלְתוֹ כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּמִקְוֵמוֹ, וְלְפִי שֶׁהַכְּנָפִים מְקוּם הַחֲטָא, עַל כֵּן נֶאֱמָר (פסוק יז) **וְשִׁטַּע אוֹתוֹ בְּכַנְפָיו: וְכַרְלֵי** דְלוֹת הַחֲשׁוֹב כְּמַת כְּאֵלוֹ אִין בּוֹ נֶפֶשׁ הַחַיּוּנִי, עַל כֵּן קֶרֶבָנּוֹ "עֲשִׂירַת הָאִפָּה סֹלֶת" מִן הַצְּמִחִים שְׂאִין בְּהֶם רוּחַ חַיּוּנִי כִּלְכֵּל: תורה ג

לְהִבֵּיא תְמוּרָתוֹ פֶּר בַּעַל קֶרֶן אֲחֵד, וְנִדְמָן לוֹ כֶּרֶךְ לְפִי שֶׁעָה כְּדִי שֶׁתְּהִיָּה הַתְּמוּרָה דוּמָה מִכֶּל צַד אֵל צוּרַת הַחוּטָא וְרַב מְרִי:

וְאוֹלֵי שֶׁמִּשְׁטַעַם זֶה נִדְמָן לוֹ פֶּר שְׁקִרְנוֹתָיו קוֹדְמִים לְפִרְסוּתָיו (חלץ ט), כִּי הַפִּרְסוּת סְמוּכוֹת לְאַרְץ, וְדֶרֶךְ הַבְּהֵמָה לְהִזִּיק גַּם בְּגִזְל וְלִקְלֹקֵל הָאָדָמָה, כֶּרֶךְ אָדָם גֶּרֶם בְּחֲטָאוֹ קִלְקוּל הָאָדָמָה שֶׁנֶּאֱמָר (בראשית שם יז) "אֲרוּרָה הָאָדָמָה בַּעֲבוּרֶךָ", אָמְנָם קִלְקוּל הָאָדָמָה נִמְשָׁךְ מִן חֲטָא הַקֶּרֶן שֶׁקָּדַם לוֹ, עַל כֵּן נִדְמָן לוֹ פֶּר שֶׁקֶרְנוֹ קָדַם לְפִרְסוּתָיו, וְ"וְלֹהוֹרַת נֶתַן בְּלִבּוֹ" שֶׁכֵּל הַדִּינִין הִלְלוּ הָיוּ רְאוּיִן אֵל הַחוּטָא, וְעַל יְדֵי זֶה יָבֹא הָאָדָם לְיַדֵי "רוּחַ נִשְׁבָּרָה" כִּי זֶהוּ הַתְּכִלִּית הַנִּרְצָה מִן "וּבְחֵי אֱלֹהִים" (ע"פ תהלים נא טז), וְכַמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (שמואל א' טו כב) "הִנֵּה שָׁמַע מִנְחַב טוֹב", שֶׁפָּרְשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים שֶׁעָקֵר הַטוֹב הַנִּמְשָׁךְ מִן הַנְּחַב הוּא שְׁמוֹעַ בְּקוֹל ה', כִּי "לֹא צָוָה ה' עַל דְּבָרֵי עוֹלָה וְזִבְחָה" בַּעֲצַם וְרֵאשׁוּנָה, כִּי אִם בַּעֲבוּר הַנִּמְשָׁךְ מִמֶּה וְהוּא לְשִׁמְעַ בְּקוֹל ה':

וְעַל זֶה נֶאֱמָר (תהלים עה ה"ז) "אֲמַרְתִּי לְהוֹלִלִים אֵל תְּהַלְלוּ וְלִרְשָׁעִים אֵל תִּרְיִמוּ קֶרֶן, אֵל תִּרְיִמוּ לְמָרוֹם קֶרֶנְכֶם", מִתְחַלָּה 'קֶרֶן' וְאַחַר כֶּרֶךְ 'קֶרֶנְכֶם' שְׁנִים בְּמִשְׁמַע, לְפִי שֶׁמִּתְחַלָּה מְזַהֵרֶם עַל הַחֲטָא הַקָּדוֹר בְּיוֹתֵר הַמְּרִים קֶרֶן אֲחֵד כִּלְפֵי מַעֲלָה לְמִרְדַּ בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַחַר כֶּרֶךְ מְזַהֵרֶם שֶׁלֹּא יִחֲטָאוּ אִישׁ לְחִבְרוֹ בְּשִׁנֵּי קֶרֶנִים הַפּוֹנִין לְזִמִּין וְלִשְׂמַאל, לְכֶרֶךְ אָמַר 'תִּרְיִמוּ לְמָרוֹם, כִּפְּל וּשְׁנִיָּהֶם לְשׁוֹן הַרְמָה, כִּי כֶרֶךְ דֶּרֶךְ הַבְּהֵמָה לְהִרִים קָצַת קֶרֶנִיָּה בְּשַׁעַת נְגִיחָה:

וְאִף עַל פִּי שֶׁלְדוּרוֹת בָּא הַצּוּי שֶׁאֲפִלוֹ עַל הַחֲטָא שְׂבִין אָדָם לְמִקּוּם מְבִיא בְּהֵמָה בַּעֲלַת שְׁתֵּי קֶרֶנִים, הֵינּוּ אַחַר מִתֵּן תוֹרָה שֶׁנַּעֲשׂוּ כֹל יִשְׂרָאֵל עֲרָבִים זֶה בְּעַד זֶה, וְהַחוּטָא לְשָׁמִים גֶּרֶם הַשְּׁחַתָּה זוֹלָתוֹ כְּמוֹ עֶכֶן שֶׁחֲטָא

הָיָה לוֹ קֶרֶנִים לְנִגְחַ בְּהֶם אוֹ כִּלְפֵי מַעֲלָה אוֹ לְצַדִּיין, כִּי כֹל הַעֲבָרוֹת הֵם אוֹ בִּין אָדָם לְמִקּוּם בְּרוּךְ הוּא אוֹ בִּין אָדָם לְחִבְרוֹ. וְעַל יְדֵי הַעֲבָרוֹת שְׂבִין אָדָם לְחִבְרוֹ נִמְשָׁל הָאָדָם לְאֵיל בַּעַל קֶרֶנִים מִנְגַּח צְפוּנָה וְנִגְבָּה לְהִזִּיק לְחִבְרוֹ אוֹ בְּאַרְף יָמִים שְׂבִימִין אוֹ בַּעֲשֵׂר וְכַבּוּד שֶׁבְשִׂמְאֵל (ע"פ משלי ג טו), עַל כֵּן הוּא מְבִיא אֵיל תְּמוּרָתוֹ אוֹ כְּשֶׁב אוֹ עוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (בראשית כב יז) "וְהִנֵּה אֵיל אַחַר נֶאֱחָז בְּסַבָּר בְּקֶרְנָיו", רִצָּה לוֹמַר אֵיל זֶה 'אַחַר' מִן הֲרֵאשׁוֹן, כִּי זֶה הָאָדָם 'קֶרְנֵי רֵאִם קֶרְנֵי בְּהֶם יִנְגַח עַמִּים", וּמִן הַדִּין הָיָה הַחוּטָא רְאוּי לְדוֹן בְּהַפְשֵׁט וְנִתּוּחַ וְכִלְלִי לְאֲשִׁים, "וּבְחֲמַלַת ה' עָלָיו" הוֹצִיאָו "מִתּוֹךְ הַהַפְכָּה" וְלִוְקַח אֵיל אַחַר תְּמוּרָתוֹ, וּמִשְׁטַעַם זֶה נֶאֱחָז הָאֵיל "בְּסַבָּר בְּקֶרְנָיו" דוֹקָא (בראשית שם), כִּי כֶרֶךְ הָאָדָם רְאוּי לְהִיּוֹת נֶאֱחָז לְמִיתָה בְּשִׁבִיל קֶרְנָיו, וְנִפְדָּה מִשַּׁחַת עַל יְדֵי אֵיל זֶה בְּרַחֲמֵי הַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ, וְיִהְיֶה הַתְּמוּרָה אֵיל תַּחַת אֵיל:

אָמְנָם הַחוּטָא לְשָׁמִים, דוּמָה כְּאֵלוֹ הָיָה לוֹ "קֶרֶן חוֹזֵת בִּין עֵינָיו" (ע"פ דניאל ח ה) הַעוֹלָה בְּשׁוּיֵי כִּלְפֵי מַעֲלָה, כְּאֵלוֹ הוּא רוֹצֵה לְנִגְחַ כִּלְפֵי מַעֲלָה בְּכִיבוֹל, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁפָּרַשׁ רִשִׁי פְרִשַׁת לֶךְ לֶךְ (בראשית יד ב) עַל שְׂמַאֲבַר, וְלְכֶרֶךְ אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (שבת כח) 'שׁוֹר שֶׁהַקְרִיב אָדָם הֲרֵאשׁוֹן קֶרֶן אֲחֵד הָיָה לוֹ בְּמִצְחוֹ, מְנָא לְהֶם לְרַבּוֹתֵינוּ ז"ל לוֹמַר כֵּן, אִם מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמָר (תהלים סט לב) "מִקְרוֹן" חֲסַר, שְׂמָא הַקֶּרֶן הָיָה בְּאֲחֵד מִן הַצְּדָדִים, וּבְמִצְחוֹ מְנָא לָן. אֵלָא וְדֵאִי לְפִי שֶׁאָדָם הֲרֵאשׁוֹן הָיָה יְחִידִי בַּעוֹלָם וְלֹא חֲטָא לְשׁוּם בְּרִיָּה "בְּלִתֵּי לָהּ לְבַדּוֹ", עַל כֵּן הָיָה אָדָם דוּמָה לְצוּרַת פֶּר שִׁישׁ לוֹ קֶרֶן אַחַת בְּמִצְחוֹ כִּי מִשָּׁם הוּא הַעוֹלָה כִּלְפֵי מַעֲלָה, כִּי כֶרֶךְ עֲשֶׂה הוּא מַעֲשֶׂה בְּהֵמָה וְחֲשֵׁב לְהִיּוֹת "כְּאֱלֹהִים יְדֵי טוֹב וְרַע" (ע"פ בראשית ג ה), וְהֵינּוּ נְגִיחָה כִּלְפֵי מַעֲלָה, עַל כֵּן הֲצַרְךָ